

Framväxten av kinesiska transnationella företag (TNCs), BRICS-länderna och pågående globala förändringar

av Dorothy Grace Guerrero

Kina är en av de fem stater som utgör BRICS-samarbetet - det organiserade samarbetet mellan fem av världens största och mest växande statsekonomier – och är nu efter USA världnation för det näst största antalet stora TNCs. Dorothy Grace Guerrero rapporterar från en nyligen genomförd konferens i Indien där BRICS och särskilt Kinas roll i detta samarbete och som global aktör diskuterades i perspektivet av en världsordning under förändring.

Erbjuder BRICS¹ fortfarande en alternativ utvecklingsmodell som kan vända sig emot den rådande globala krisen? Utmanar egentligen denna grupp av de framväxande ekonomierna i Brasilien, Ryssland, Indien, Kina och Sydafrika de gamla krafternas hegemoni till gagn för resten?

Detta var den huvudsakliga fråga som togs upp vid ett tvådagars "Peoples forum on BRICS", som genomfördes i Goa Indien 13-14 oktober 2016, och där mer än 500 företrädare för olika organisationer såsom folkrörelser, community-baserade och sociala rättvisorganisationer från 10 länder och från 25 indiska delstater deltog.

Intresset var stort om att förstå Kinas nya roll i den globala politiska ekonomin och hur skapas engagemang om och hur man bemöter det ökande agerandet av transnationella företag från Kina och övriga BRICS-länder. Befolkningen i Goa var särskilt oroade över effekterna på deras försörjning och det ökande antalet kinesiska TNCs i deras delstat och i Indien som helhet. Frågor restes också om huruvida Kina som den ekonomiskt betydelsefullaste BRICS-staten har blivit en ny imperialistisk eller en sub-imperialistisk stat som faktiskt stöder status quo vad gäller elitens dominans.

Kinesiska TNCs ekologiska fotavtryck och sociala inverkan tilltar i takt med deras ökande ageranden i utveck-

lingsländer i Asien, Afrika och Latinamerika, såväl som i 'gamla' kapitalistiska centra i Europa och USA. För många länder har Kina också varit särskilt bekymrat över effekterna på deras försörjning. Men kinesiska investeringar och kinesiskt finanskapital tar också för sig av olja, kol, mineraler och andra viktiga resurser. Representanter från National Hawkers Federation (indisk facklig organisation som organiserar gatuförsäljare i 28 indiska delstater red. anm.) som deltog vid forumet delade perspektivet att flödet av billiga kinesiska produkter på marknader tar död på eller begränsar utbudet från mindre och lokala affärsmän och producenter.

Uppkomsten av kinesiska TNCs

Kina intar nu andraplatsen efter USA vad gäller att hysa det största antalet TNCs enligt 2015 års Fortune Global 500-listan. Kina har konsekvent legat tvåa på denna lista över TNC-världnationer under de senaste fem åren. På denna lista som rankar de största, de mest betydelsefulla och rikaste bolagen som kontrollerar välfärd och resurser finns 106 kinesiska TNCs (inräknat de Hong Kong-baserade) jämfört med 128 USA-ägda. År 2000 var det 10 kinesiska TNCs jämfört med 170 från USA, år 2010 fanns 46 från Kina och 139 från USA. Den spektakulära ökningen av kinesiska globala bolag under den korta tiden från 2010 till idag är onekligen enastående.

Det största bolaget enligt denna rankinglista är det USA-baserade Wal-Mart Stores Inc. och som 2014 hade en

1. Samarbetsorganisationen BRICS bildades 16 juni 2009 (som BRIC) och övergick 24 december 2010 till BRICS.

BRICS är medlemsländernas initialbokstäver (engelska) och innefattar Brasilien, Ryssland, Indien, Kina och Sydafrika.

total vinst på USD 486.6 mrd följt av det statsägda bolaget China Petrochemical Corporation eller mer känt som Sinopec, med en vinst på USD 446.81 mrd. Sinopec har överträffat Royal Dutch Shell som tidigare var tvåa vad gäller intäkter och nu är nummer tre på listan.

Det är viktigt att förstå kinesiska TNCs och hur de agerar. Det är värt att notera att majoriteten av de listade 106 bolagen är statsägda, med 47 under direkt kontroll av State Assets Supervision and Administration Commission (SASAC) och enbart 22 är privata bolag. Kinesiska statsägda företag (SOE) skiljer sig från vanliga bolag. Kinas kommunistparti utser normalt de ledande befattningshavarna inklusive VD-posterna i SOEs liksom i de största statsägda bankerna. Informellt har SOEs ledande befattningshavare nära band med ledande regeringsföreträdare. På de lägre nivåerna är ledningen av lokala SOEs också vikta för lokala kommunistpartiledare.

Den kinesiska regeringen har absolut kontroll och har mer än 50 procent äganderätt i primära företag inom kol, olja, elektricitet, försvar, telekommunikation, flygtransporter och sjöfart. SOEs står för det största antalet arbetstillfällen i landet, t.ex. Sinopec har 18,7 miljoner anställda.

Kinas form av ekonomisk och utvecklingsplanering

I Kina dominerar statliga företag många delar av ekonomin. Deras tillväxt är i linje med regeringens långsiktiga planering av ekonomi och utveckling. För att förstå Kinas ekonomiska steg framåt måste man vara uppmärksam på dess femårsplaner.

I oktober 2015 antog Kinas kommunistparti landets 13:e femårsplan (13-FYP) för social och ekonomisk utveckling som skulle täcka perioden 2016-2020. Nationella folkkongressen presenterade den i mars 2016. 13-FYP är den första femårsplan som är utformad under president Xi Jinpings ledarskap. Den är strategiskt betydelsefull därför att år 2020 är det 100 år sedan Kinas kommunistparti bildades och deadline för genomförandet av Kinas utvecklingsmål om ett "lagom välmående samhälle" i alla dess aspekter.

Förutom att ha ett ambitiöst löfte om "Massornas välfärd 2020", har också 13-FYP många andra viktiga mål, särskilt om miljö och energiutveckling. Den kinesiska regeringen syftar till att dubbla sin BNP-nivå och landets per capita-inkomst från år 2010 till 2020 och att utrota fattigdom. För att genomföra detta kommer en omfattande plan för att inleda det som kommer att bli Kinas ekonomiska "nya normala" som ska förverkligas genom en industriell omvandling. Ett huvudmål är att avskaffa bilden om kinesiska produkter som billiga och med låg kvalitet.

Den kinesiska regeringens planering tenderar att bli långsiktig och strategisk där statliga resurser mobiliseras för att genomföra planerna. Den drar också nytta av det faktum att det inte finns någon nära förestående utmaning till kommunistpartiets roll. 13-FYP är en fortsättning på en långsiktig politik för statlig sektor och industri under perioden 2006 till 2020, vilket har inneburit betydelsefulla statliga investeringar riktade för att skapa marknadsaktiva produkter och företag. Det planerade "nya normala" i 13-FYP syftar till att upgradera Kinas position i de globala värdekedjorna genom ökad koncentration på teknologi, normer, varumärken, kvalitet och tjänster.

Kina och BRICS och nuvarande globala utmaningar

Världsekonomin är på gränsen till en ny finansiell hårdsmälta och detta skapar börs- och penningmarknadskriser i flera av BRICS-länderna, särskilt Kina. Kapitalismens nuvarande kriser kan bli långvariga kriser och indikatorer visar redan uppenbart på detta genom den omfattande avmattningen inom internationell handel och den tilltagande minskningen av globala profitintäkter och affärsinvesteringar. Tre av BRICS medlemsländer känner redan av negativ eller obetydlig BNP-tillväxt. Av kinesiska TNCs på Fortunes 500-lista har 13 bolag känt av de största förlusterna detta år.

För att möta kriserna och för att undvika 'medelinkomstfällan' behöver Kina upprätthålla en årlig genomsnittlig BNP-tillväxt på 6,5 procent. Målet för 2016 var mellan 6,5 och 7 procent. Tillväxthastigheten borde också kompletteras med en smidig övergång till en tillväxtmodell som i huvudsak drivs av konsumtion och tjänster. Kinas mest omfattande och ambitiösa industriplan – 'Made in China 2025 Plan' – innebär att prioritera uppgäradering inom strategiska industrier såsom nästa generations informationsteknologi, flyg, järnvägar och energiupprustning, high-tech fartyg och energisnåla fordon och produkter etc.

Deltagare vid 'Peoples Forum on BRICS' ansåg att trots att Kinas planering och framgång förbättrade förhållandena för många, bidrog det till orättvisor och brott mot rättigheter och miljönormer i de andra BRICS-länderna, i resterande delen av utvecklingsländerna och också i själva Kina. Vid det nämnda forumet uppmärksammades att även om det var regeringarnas ansvar att förhandla och få de bästa avtalen från kinesiska investerare så borde kinesiska SOEs visa större ansvar. Tyvärr är mellanfolkliga kontakter mellan kineser och sociala rörelser i andra BRICS-länder mycket svaga.

Det noterades också i en av Forumets arbetsgrupper att BRICS nystartade utvecklingsbank hade verkat som hand i handske med Världsbanken och att BRICS 'Contingent Reserve Arrangement'² tilläts av IMF. Kinas starkare röst i IMF resulterade också i minskat röstinflytande från andra utvecklingsländer, särskilt i Afrika och även Sydafrika. 'Det har också varit alarmerande att Asian Infrastructure Investment Bank i huvudsak tycks tjäna företagsintressen. Banken lånar ut redan innan mekanismer för transparens har införts.

Kina och BRICS nya roll i Syd främjar inte heller demokrati. Ingen ledare eller något parti inom BRICS har fördömt den odemokratiska anklagelsen mot den demokratiskt valde brasilianska presidenten Dilma Rouseff. BRICS och kinesiska TNCs stöder också diktatorer och stöder därigenom indirekt förtryck. Kinesiska TNCs nya energi-, olje- och andra fossila bränsle-bolag (oavsett privat- eller statsägda) får straffrihet och missköter sig precis som andra 'äldre' TNCs inom samma branscher gör.

2. Contingent Reserve Arrangement (CRA) som upprättades av BRICS-länderna och trädde i kraft 2015 är ett ramverk för att tillhandahålla stöd genom likviditet och försiktighetsåtgärder som svar på aktuella eller potentiella kortfristiga betalningsbalansstryck. Syftet med reserven är att skydda mot globalt likviditetsstryck om medlemmarnas nationella valutor påverkas negativt av det globala finansiella trycket. CRA betraktas generellt som en konkurrent till Internationella valutafonden (IMF) och ses tillsammans med den nya utvecklingsbanken som ett exempel på ökat syd-syd-samarbete.

Visserligen begränsar inte Kina nyliberal kapitalism, och det är osannolikt att de kommer att göra så då de också följer liknande utvecklingsmönster som de gamla makterna. De presenterar inget alternativ till hegemoni eller talar om att förändra det världsekonomiska systemet. Deras agerande visar att de hellre vill ha större inflytande och utrymme inom det existerande systemet. De säkerställer inte heller att röster från gräsrotssamhällen och det civila samhället blir hörda.

Deng Xiaoping sade 1974 i sitt tal inför FNs generalförsamling:

”Om Kina en dag byter skepnad och blir en supermakt, om landet också agerar tyranniskt i världen, och överallt utsätter andra för sitt översitteri, sin aggression och exploatering, borde världens folk uppfatta Kina som socialimperialist, avslöja detta och tillsammans med det kinesiska folket störta det.”

* * *

Artikeln publiceras i svensk översättning med tillstånd av Dorothy Grace Guerrero.

Dorothy Grace Guerrero arbetare sedan januari 2017 som policy and advocacy team manager vid organisationen *Global Justice Now*, en londonbaserad NGO som arbetar med rättvisefrågor globalt (organisationen hade tidigare namnet *World Development Movement*). Hon har tidigare bl a arbetat för forskningsinstitutet Focus on Global South (Thailand), Asienhaus Deutschland (Tyskland) och Institute for Popular Democracy (Fillippinerna) samt är en flitig gästföreläsare vid universitet i Asien och Europa.